

istoriografia artistică din România interbelică. Cât privește problematizarea *caracterului național*, Balázs Trencsényi prezintă rolul acestuia în câteva dintre cele mai cunoscute texte ale autorilor români din secolele al XIX-lea și al XX-lea. Sub influența studiilor de caracterologie și a darwinismului social, elitele intelectuale din familia unui A.D. Xenopol și N. Iorga, precum și acelea provenind dintre discipolii lui Nae Ionescu argumentau în favoarea unei ontologii naționale organiciste ce îmbina tradiționalismul, ortodoxismul și naționalismul cu antropometria, etnopsihologia, biologia rasială, psihotehnica etc. (p. 355-356).

Două studii semnate de Victor Neumann abordează conceptele de *popor și națiune*, respectiv de *totalitarism*. Analizând sensurile lor, autorul dezvăluie specificități și diferențe existente între noțiunile și conceptele din limbile occidentale și acelea din limba română, respectiv din acelea ale Europei central-sud-estice. Observațiile se bazează pe cercetări de istoria culturii regionale românești, contribuind la identificarea particularităților structurii de gândire. Istoricul identifică izvoarele ce au stat la baza formării identității etnonaționale, interferența ideilor cultural-politice orientale și occidentale și rezultatul acesteia. Una dintre concluzii arată că în cultura română sensul conceptului de *națiune* se suprapune aceluia de *popor și neam*, identitatea politică rezultând din specificități de limbă și istorie, religie și origini ancestrale. Alături de trăsăturile moștenite din Orient, identitatea românească trimite mai ales la o „*Kulturnation* inspirată de romanticul *Volk*, și nu la o gândire politică structurată pe valorile juridice propuse de conceptele de *peuple* sau *people*” (p. 389). Cât privește conceptul de *totalitarism*, Victor Neumann consideră că există o *continuitate submersă* între fascism și comunism, „cu rădăcini în gândirea de tip premodern a elitelor și a masei” (p. 411-412), exclusivismul fiind caracteristic celor două regimuri cu același nume. Ceea ce este o realitate posibil de deslușit de îndată ce vedem lucrurile prin prisma relației dintre majoritate și minoritățile etnoculturale.

Pentru cei interesați de științele sociale și de istoria conceptuală în special, volumul *Key-Concepts of Romanian History. Alternative Approaches to Socio-Political Languages (Istoria României prin concepte. Perspective alternative asupra limbajelor social-politice)*, editat de Victor Neumann și Armin Heinen, este o lectură de primă importanță. Cartea impresionează prin densitatea informațiilor, nivelul înalt de analiză și teoretizare, nu în ultimul rând prin participarea unor cercetători de prim rang din țară și din lume. Ea este cu atât mai merituosă cu cât editorii au structurat și stilizat fiecare contribuție, au armonizat tematic și metodologic studiile, au gândit și propus o abordare rațională și logică a istoriei moderne României, au probat cu multiple argumente rostul istoriei intelectuale, al istoriei ideilor și mai ales al conceptelor ce conferă un înțeles trecutului și prezentului. *Key Concepts of Romanian History* corespunde întru totul obiectivelor editorilor, aspirației *rescrierii istoriei* românești dintr-o perspectivă alternativă, critică și științifică. Cartea poate fi socotită un model de lexicon al conceptelor social-politice fundamentale românești. Coordonat și editat de doi istorici eminenți, Victor Neumann și Armin Heinen, *Key-Concepts of Romanian History. Alternative Approaches to Socio-Political Languages* este o apariție de mare însemnătate pentru istoriografia română și, prin varianta în limba engleză, pentru istoriografia europeană deopotrivă.

Cristian Roiban

Grigore PLOEȘTEANU, *Sentimentul istoriei*, Studii, articole, note, interviuri. Ediție îngrijită de Mariana Ploșteanu, Prefață de Valentin Marica, Editura Veritas, Târgu- Mureș, 2011, 591 p.

După ultimele apariții editoriale conținând lucrările istoricului Grigore Ploșteanu (1943-2006), îngrijite de Mariana Ploșteanu, în număr de patru, iată că văduva lui mai depune un efort – deloc neglijabil – și aduce în lumina discuțiilor și în circuitul științific un mănunchi de contribuții istorice, intitulate *Sentimentul istoriei*, în aceeași editură care le-a publicat și pe celelalte.

Deci o nouă lucrare a regretatului istoric dr. Grigore Ploșteanu apare sub îngrijirea văduvei sale, Mariana Ploșteanu, care nu drămuiește efortul pentru a edita cât mai multe din manuscrisele rămase nepublicate sau din lucrările publicate. Era și îndemnul istoricului acad. Al. Zub apărut în „Convorbiri

literare” imediat după dispariția istoricului.¹ *Semnificativ mi s-a părut, mai cu seamă, cel despre „Receptarea operei și personalității lui Dimitrie Cantemir în Europa”² ca și cel despre „Ecoul revoluției române de la 1848 în Europa Centrală”, teme la care ostenise îndelung și trudnic până la sleirea puterilor sale...*³

De altfel nu a fost nicio surpriză fiindcă bunele păreri au ieșit la iveală încă cu prilejul diferitelor necroloage care au apărut, ale acad. Camil Mureșanu,⁴ prof. univ. dr. Vasile Dobrescu,⁵ protopopul N. Șincan,⁶ dr. Gheorghe Iancu,⁷ pentru România, dr. Maria Berényi pentru Ungaria⁸ și pr. Gh. Naghi pentru America.⁹

Numele istoricului Grigore Ploșteanu nu este necunoscut publicului românesc iubitor de istorie din America. Prezentarea activității lui istorice a început încă din 1996 când i-au fost prezentate două cărți¹⁰, apoi *Receptarea operei și a personalității lui Dimitrie Cantemir în Europa*, editată de Mariana Ploșteanu, amintită mai sus,¹¹ *Pavel Vaisici. Viața și opera*, ediție de Mariana Ploșteanu, Editura Veritas, Târgu-Mureș, 2008, 337 p.¹²; *Românii în conștiința Europei*, III¹³; *Contribuții la cunoașterea vieții culturale și politice a românilor din ținuturile mureșene. Studii și portrete*¹⁴ și volumul în discuție. Nu putem ignora și prezentarea făcută istoricului în „Asymatria” din Paris de scriitorul Dan Culcer.

Cartea de față, a cincea din șirul celor postume editate de Mariana Ploșteanu, cuprinde *studii, articole, note și interviuri* ale istoricului Grigore Ploșteanu. Să le vedem pe fiecare. Cert este că cele mai temeinice lucrări sunt *Studiile*. În număr de 20, autorul lor face o privire de ansamblu corifeului

¹ Alexandru Zub, *Grigore Ploșteanu – în memoriam*, „Convorbiri literare” (Iași), 2007, anul CXL, ianuarie, nr. 1(133), p. 36. Mulțumesc istoricului dr. Gh. I. Florescu pentru informație.

² Grigore Ploșteanu, *Receptarea operei și a personalității lui Dimitrie Cantemir în Europa*, ediție de Mariana Ploșteanu, Târgu Mureș, Edit. Veritas, 2007, 278 p;

³ Acad. Alexandru Zub, *In memoriam Grigore Ploșteanu*, „Academica”, 2007, nr. 58-59, ianuarie-februarie, p. 71.

⁴ Acad. Camil Mureșanu, „*Prea scurt răgaz răstimpul vieții are ...*”, „Cuvântul liber” (Tg. Mureș), 2007, XIX, nr. 28, 12 februarie, p. 2.

⁵ Vasile Dobrescu, *In memoriam. Grigore Ploșteanu – istoricul și omul* (I) (13 ianuarie 1943-28 decembrie 2006), „Cuvântul liber” (Tg. Mureș), 2007, XIX, nr. 250, 15 ianuarie, p. 5.

⁶ Prot. Nicolae Gheorghesin, *Grigore Ploșteanu istoricul și omul* (13 ianuarie 1943 – 28 decembrie 2006)II, „Cuvântul liber” (Târgu Mureș), 2007, XIX, nr. 255, 22 ianuarie, p. 5.

⁷ Dr. Gheorghe Iancu, *Grigore Ploșteanu (1943-2006)*, „Cuvântul liber” (Târgu Mureș), 2007, XIX, nr. 253, 28 decembrie, p. 3; Dr. Gheorghe Iancu, *Grigore Ploșteanu (1943-2006)*, „Anuarul Institutului de Istorie „George Barițiu” din Cluj-Napoca”, 2007, XLVI, p. 550-551.

⁸ Dr. Maria Berényi, *Grigore Ploșteanu, curriculum vitae*, Anuarul „Lumina 2006”, (Revista socială, culturală și științifică a românilor din Ungaria, Fondată de David Voniga, în 1894, Giulia, Red. Elena Munteanu Csobai,) p. 34-39.

⁹ Pr. Gh. Naghi, *Istoricul Grigore Ploșteanu (1943-2006) – încercare minibiobibliografică*, „Meridianul Românesc” (Anaheim), 2007, XXXIV, vol. XI, nr. 526, 8 septembrie, p. 16; „Origini” (Atlanta), 2007, vol. XI, nr. 11-12 (125-126), p. 35-39.

¹⁰ Grigore Ploșteniu, *Românii în conștiința Europei*, Târgu-Mureș, 1994, 319 p. și Grigore Ploșteanu, *Interferențe istorice și culturale româno-europene*, Târgu-Mureș, 1996, 132 p., ambele apărute în „Buletinul CRC” (Hayward), 1996, XIX, Nr. 3, p. 68-72.

¹¹ „Meridianul Românesc” (Anaheim), 2008, XXXV, vol. 12, nr. 562, 24 mai, p. 16.

¹² Cartea a fost lansată în prezența Înalț Prea Sfințitului NICOLAE al Banatului, la Timișoara, în 25 mai 2009 de un șir de istorici precum prof. univ. dr. Victor Neumann, prof. univ. dr. Miodrag Milin, pr. Gh. Naghi, pr. dr. Ionel Popescu, vicarul Mitropoliei Banatului, pr. Silviu Negruțiu din Târgu-Mureș în prezența unui public select printre care putem aminti pe pr. prof. univ. dr. Vasile V. Muntean, pr. dr. Pavel Vesa, dr. Nicoleta Toma și familia prin Mariana Ploșteanu, dr. Ioana Ploșteanu și mulți alții.

¹³ Grigore Ploșteanu, *Românii în conștiința Europei*, Studii și articole, III, Ediție de Mariana Ploșteanu, Târgu-Mureș, Edit. Veritas, 2010, 528 p; Prezentată în „Anuarul Institutului de Istorie „George Barițiu” Cluj-Napoca”, 2011, L, p. 407-410.

¹⁴ Grigore Ploșteanu, *Contribuții la cunoașterea vieții culturale și politice a românilor din ținuturile mureșene. Studii și portrete*, Ediție de Mariana Ploșteanu, Târgu-Mureș, Edit. Veritas, 2010, 698 p. Prezentată în *Anuarul Institutului de Istorie „George Barițiu” Cluj-Napoca*, 2011, L, p. 410-411.

Școlii Ardelene, Gheorghe Șincai, sub titlul *Aspecte ale receptării personalității și a operei lui Gheorghe Șincai (până la 1918)*. Unde descrie în amănunt – bazat pe izvoare de arhivă – în primul rând viața și opera lui Gheorghe Șincai (1754-1816), adăugând activitatea de mare personalitate a Școlii Ardelene, de adept al iosefinismului pe planul învățământului, autor și traducător de manuale, impunându-se însă mai ales ca istoric prin lucrarea *Hronicul românilor și a mai multor neamuri*, apreciată de lumea intelectuală românească plecând de la cei mai vechi ca Samuil Micu, Petru Maior, Nicolae Stoica de Hațeg, Gheorghe Lazăr, Al. Papiu Ilarian –, iar cel care o studiază după manuscrisul aflat în posesia episcopului Samuil Vulcan, este cunoștința noastră mai veche, pe atunci, teologul Minail Nagy din Sătmăr, viitor canonic la Lugoj – până la cei mai noi, precum Ioan Heliade Rădulescu, Nicolae Bălcescu, M. Kogălniceanu, Al. Odobescu și mulți, mulți alții. După această incursiune istoriografică, prin cercetări migăloase autorul a găsit un bogat material despre români în *Magazin für Literatur des Auslandes* din Berlin. Revista apărută în 1832 (și cercetată de autor până la 1850) a oferit cititorilor săi cunoașterea tuturor aparițiilor și curentelor însemnate ale tuturor literaturilor. Astfel sunt găsite aici apariții ale lui M. Kogălniceanu, prezentarea elogioasă a revistei bilingve de la Iași, „Spicuitorul” moldo-român, scos de Gh Asachi în 1841, prezintă elogios poezia moldavă (*Moldauische Poesie*) din 1841 a lui M. A. Corradini, iar anul următor *Wallachische Poesie*. Tot acolo este prezentată activitatea tipografică a lui Fr. Walbaum, se anunță apariția poeziilor lui C. A. Rosetti, fapt pentru care G. Barițiu scria satisfăcut la 1844 în „Foaie pentru minte, inimă și literatură” că nu o să rămânem total necunoscuți Europei, după aceste apariții. În alt loc este prezentat A. G. Golescu, apoi într-un articol, *Die neueste Literatur Siebenbürgens* din 1850, erau apreciați la superlativ A. T. Laurian, Nicolae Bălășescu și Timotei Cipariu. Tot după izvoare germane, și anume în colecția profesorului Friedrich Thiersch, autorul a aflat corespondența românului Theodor Diamant, cel care avea să adopte și să răspândească în rândul românilor ideile socialismului utopic după ce a fost la München între anii 1828-1830 și a legat numele de întemeierea falansterului de la Scăieni.

Studiul următor este dedicat activităților românești anterioare anului 1848 prin capitoul *Lectorii români la Târgu-Mureș înainte de 1848*, în care autorul se oprește la evidențierea celor doritori de știință și cultură prin frecventarea bibliotecii Teleki, la prenumerarea tipăriturilor românești de la începutul secolului al XIX-lea, a periodicelor culturale și politice, la constituirea *Societății de lectură a canceliștilor* târg-mureșeni. Cercetând cataloagele de cititori ale bibliotecii Teleki din această perioadă, autorul a aflat un mare număr de români, elevi, canceliști, preoți. Dintre aceștia sunt menționați Ioan Rațiu, seminariștii Dunca Efraim și Drăgan Cornel, canceliștii Moga Ioan, Dunca Ioan, Dunca Dumitru, Boer Ioan, Bătrâneanu A., Ioanovici D., Iacob Bologa și mulți alții. Mai mult, autorul precizează titlurile cărților lecturate de aceștia. Alții erau interesați de prenumerarea tipăriturilor, printre care și ale unor autori români precum Pavel Vasici, Damaschin Bojincă. Autorul nu uită nici presa care prin „Biblioteca românească”, „Gazeta de Transilvania” și „Foaie pentru minte, inimă și literatură” (întemeiată în 1838) sau *Aurora – Diorile (Zorile)*, revistă manuscris din Cluj, au contribuit la educarea intelectualilor români ne spune Nicolae Popea. Urmează două capitole dedicate mai vechii preocupări a autorului, Pavel Vasici căruia i-a dedicat și o teză de doctorat, monografie care a apărut postum în 2008 tot datorată harnicei sale văduve, Mariana Ploșteanu. Aici autorul prezintă autobiografia lui Pavel Vasici aflată în manuscris la *Magyar Országos Levéltár*, oferind și traducerea ei din limba germană alături de recomandarea medicului Pavel Vasici pentru postul de consilier școlar de către episcopul Andrei Șaguna. Iar în celălalt capitol se aduc noi contribuții documentare din Arhiva Academiei Române despre alegerea sa ca membru corespondent al Societății Academice Române în 1871 iar din 1879 ca membru activ. Contribuții documentare aduce și despre Ioan Mărgineanu, personalitate pașoptistă de pe meleagurile mureșene, Petru Cermena, Simeon Manguica, Titu Maiorescu, A. D. Xenopol, Vasile Lucaciu, Octavian C. Tăslăuanu, iar dintre străini ni-l prezintă pe Arnold Ruge, un mare susținător al Unirii Principatelor. Iar între evenimentele care i-au captat atenția s-au numărat *Transilvania și Războiul de independență și Memorialul din 1882*.

Articolele sale ocupă un loc important în activitatea lui Grigore Ploșteanu, și ele cu diferite contribuții documentare, în majoritate, inedite dedicate lui Horea – pe care-l tratează ca simbol revoluționar, lui Gheorghe Lazăr, Nicolae Bălcescu, Al. Papiu Ilarian, Dimitrie Onciul, Ioan Mihályi și Onisifor Ghibu.

Notele sale – un alt capitol al cărții – se referă, cu nenumărate accente critice, la contribuțiile unor istorici care au fost reținuți cu multă admirație de memoria colectivă ca Ștefan Pascu cu *Voievodatul Transilvaniei*; Constantin C. Giurescu și Dinu C. Giurescu cu *Istoria românilor din cele mai vechi timpuri până astăzi*; Ștefan Meteș cu *Emigrări românești din Transilvania în secolele XIII-XX*; Ariadna Camariano-Cioran cu *Academiile domnești din București și Iași*; Valeriu Braniște cu *Amintiri din închisoare*; Avram Iancu, *Documente și bibliografie*; Ștefan Pascu, *Voievodatul Transilvaniei*, vol. II; Gh. Iancu, *Contribuția Consiliului Dirigent la consolidarea statului național unitar român (1918-1920)*; *Österreichische Akten zur Geschichte des Kriemkriegs*, vol. III, editat de prof. Winfried Baumgart și Iacob Mârza, *Școală și națiune*.

Gândirea și metodele de cercetare ale unor istorici de suflet care din păcate astăzi nu mai sunt și lumea prin care au trecut, le găsim în *interviurile* luate de istoricul Grigore Ploșteanu, prin intermediul revistei „Vatra”, într-un moment de liniște: *Constantin C. Giurescu, Ștefan Pascu, Vasile Netea, Virgil Cândea, Florin Constantiniu și Paul Cernovodeanu*, alături de cei mai „tineri”, *Al. Zub, Dan Berindei, Gheorghe Buzatu și Paul E. Michelson*. Sunt mărturii peste timp despre cei aleși din domeniul istoriei și despre rezultatul muncii lor excepționale, care va fi un exemplu pentru generațiile care vin. O listă selectivă a lucrărilor publicate de istoricul Grigore Ploșteanu, adusă la zi, completate cu cele postume, alături de un necesar indice și o sensibilă notă a editorului încheie acest atât de necesar volum care îmbogățește literatura de specialitate a istoriografiei românești. Nu putem să nu fim de acord și noi cu istoricul și îngrijitoarea ediției, devotata văduvă Mariana Ploștenu, că *cinstirea înaintașilor este un tribut pe care generație de generație sentimentul istoriei ne obligă să-l datorăm premergătorilor*.

Pr. Gh. Naghi

Zoltan GYÖRKE, Prefectura județului Cluj (1923-1938), Cluj-Napoca, Editura Mega, 2013, 257 p.

Într-un moment în care, la nivel politic se discută aprins despre regionalizarea teritorial-administrativă a României, guvernatori și poli de dezvoltare, volumul dlui Zoltan Györke, fost înalt funcționar al județului Cluj, despre transformările și provocările cu care s-a confruntat instituția Prefecturii Clujului, imediat după Marea Unire și până în ajunul celui de-Al Doilea Război Mondial, vine să așeze între niște coordonate exacte o formă de organizare civilizațională, al cărei viitor este incert: se prea poate ca prefecturile să dispară odată cu regionalizarea, așa cum ar putea să supraviețuiască în variante, îmbunătățite în funcție de noile cerințe ale societății europene din zilele noastre.

În orice caz, discuția despre rolul lor în uniformizarea și „românizarea” României de după 1918, este salutară și uneori revelatorie mai ales că autorul reușește să lege cu fire nevăzute trecutul de prezent (în ceea ce privește „păcatele” corupției și clientelismului din sistemul de stat), iar „condimentele” din zona umană, aplicate peste o instituție pe care o asociem cu iadul birocratic, fac din lectura cărții de față un manual de „știați că...”-uri despre Cluj.

Prefectura județului Cluj (1923-1938) a apărut în 2013 la Editura Mega și e o antologie comentată de documente din arhiva instituției clujene. Din cele patru părți în care este structurată, sunt cu deosebire interesante câteva subcapitole sau pasaje care tratează instalarea administrației românești în Transilvania în 1918 (p.48), acuzațiile de mită și foloase necuvenite la adresa funcționarilor publici publicate în presa vremii (p.77, 79, 89), relațiile neprincipiale cu ziariștii care „aduceau reale servicii de propagandă Prefecturii” (p. 114), „imparțialitatea politică” a prefectilor și regiile complicate din spatele evenimentelor electorale (p.116), precum și informațiile despre ce însemna demnitatea prefecturală în epocă (p.150).

Primii prefecti instalați la Cluj după Unire au avut rolul de a epura instituția de funcționăria maghiară și de a o înlocui cu români. O misiune imposibilă, după cum reiese din mai multe documente citate în volumul de față, întrucât specialiștii vorbitori ai noii limbi oficiale, româna, erau extrem de puțini și, în plus, cei „importați” din Regat nu înțelegeau procedurile indigene, deseori traduse deficitar, cu calchieri din limba maghiară. 1918-1925 (când e publicată o lege pentru unificare administrativă) este